

Химинець В.В.

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

У роботі розглянуто еколого-економічні проблеми Карпатського регіону, дана сучасна оцінка більшості природних ресурсів, запропоновані оптимальні шляхи поступального розвитку і прогресу з врахуванням тих негативних явищ, що актуалізуються в останні роки. Автором проведений аналіз важливості окремих елементів природно-ресурсної сфери Карпатського регіону для визначення можливих точок економічного зростання. Вироблені та систематизовані базові елементи інноваційного комплексоутворення даного регіону.

Ключові слова: еколого-економічний розвиток, Карпатський регіон, природні ресурси, збалансоване природокористування.

Постановка проблеми. Аналіз розвитку продуктивних сил областей Карпатського регіону в порівнянні з сьогодишньою еколого-економічною ситуацією дозволяє оцінити реальний рівень і ефективність його соціально-економічної структури. Віддаючи належне тому, що зроблено в попередні роки, треба відверто констатувати, що внаслідок нераціональної економічної політики і непродуманих управлінських дій у регіоні сформувалася деформована економічна система, яка в цілому є соціально непривабливою, екологічно небезпечною і економічно неефективною. За останні роки в регіоні нагромадилося багато соціально-еколого-економічних проблем, необхідність вирішення яких з усією гостротою відчувається в наші дні. Оцінюючи ситуацію за сучасними критеріями, шукаючи оптимальні шляхи поступального розвитку і прогресу, треба враховувати ті негативні явища, що актуалізуються в останні роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему еколого-економічного розвитку Карпатського регіону досліджували багато вітчизняних вчених, зокрема З. Герасимчук, В. Голян, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Кравців, Н. Мікула, М. Хвесик та інші. Проте вирішення цих проблем потребує постійного оновлення знань, розширення сучасного наукового бачення шляхів їх подолання.

Метою цієї роботи є розробка перспективних напрямів еколого-економічного розвитку Карпатського регіону.

Результати дослідження. Соціально-економічна структура Карпатського регіону характеризується виробничою однобічністю: майже 3/4 зайнятого населення працює в обслуговуючій сфері, що свідчить про соціально несприятливий характер економіки. Відчутні територіальні диспропорції в розвитку регіональних продуктивних сил, які проявляються в гіпертрофованості рівнинної частини регіону (особливо обласних центрів та міст обласного підпорядкування) і соціально-економічній відсталості його гірських районів.

Разом з тим Карпатський регіон має всі умови та реальні економічні важелі для перспективного соціально-економічного розвитку. Можна впевнено стверджувати, що виключний акцент на розвитку в регіоні ще вчора потужних галузей промисловості, таких, як лісо- та деревопереробна, приладобудівна, машинобудівна, хімічна та інші, себе не виправдає. Продуктивність праці й конкурентоспроможність продукції, яка виробляється в цих галузях у регіоні, ще тривалий час залишатимуться низькими. Крім того, з нарощуванням потужностей вказаних виробництв загострюватиметься екологічна ситуація, що потребуватиме все більших і до того обмежених сировинних та енергетичних ресурсів. Таким чином, потрібно спиратись на нестандартні рішення, обираючи пріоритети і такі напрями розвитку традиційних галузей, які б гарантували ефективні зміни в економічному житті регіону і прискорювали ринкові реформи. Це, у свою чергу, активізує розвиток інноваційних технологій та стимулюватиме приплив як внутрішнього, так й іноземного інвестиційного капіталу. При виборі такої стратегії важливо врахувати всі сучасні економічні тренди та специфічні для регіону фактори, які можуть стати його конкурентними перевагами для соціально-економічних перетворень. Пріоритетними напрямами розвитку регіону прийнято вважати традиційні для нього галузі виробництва (рекреацію, туризм, переробну галузь, сільське та лісове господарства) та особливо нетрадиційні високотехнологічні виробництва (фармацевтику, харчову екологічно чисту промисловість, новітні інформаційні технології тощо), які потребують насамперед чистого природного середовища та висококваліфікованих кадрів. Географічний, історичний, людський, природний та економічний потенціали дозволяють Карпатському регіону в умовах євроінтеграційної політики України стати своєрідною експериментальною територією, на якій економічна політика поєднає регіональні, державні та міжнародні інтереси країни, забезпечуючи поступальний соціально-економічний розвиток та добробут населення.

Мова йде про вибір правильного стратегічного курсу соціально-економічного розвитку Карпатського регіону. Якщо керуватися тим, що

Карпати є географічним центром Європи, а в природному відношенні – унікальною екосистемою на Заході України, то при формуванні політики розвитку регіону необхідно використати його геополітичні особливості та екологічні переваги території. Інакше кажучи, майбутня соціально-економічна модель Карпатського регіону має бути економічно вигідною для України та екологічно сумісною з прилеглими територіями сусідніх держав.

З огляду на наявні в регіоні природний, економічний, науковий і технічний потенціали, його історичні та географічні особливості, стратегічна мета перспективного розвитку території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природних, матеріально-технічних, трудових та інтелектуальних ресурсів створити ефективну економічну систему ринкового типу, яка забезпечить матеріальний добробут населення й екологічну безпеку Карпатського краю. Враховуючи соціально-економічний та екологічний стан, на найближчий період основними пріоритетами розвитку регіону слід вважати: туристично-рекреаційний, агропромисловий, лісопромисловий комплекси; невиробничу сферу (особливо в гірській частині); охорону навколишнього природного середовища; збереження і відновлення історико-культурної спадщини.

Наведене вище дає підстави для таких висновків. По-перше, економіці регіону притаманний широкий спектр пріоритетних видів діяльності, інвестиційно привабливими галузями, в першу чергу, слід назвати сільськогосподарський та лісовий комплекси, а також туристично-рекреаційну сферу. По-друге, активна інвестиційна діяльність стимулюватиме соціально-економічний розвиток регіону, залучення інвестицій у пріоритетні галузі народного господарства сприятиме впровадженню сучасних інноваційних технологій у вказані виробництва та забезпечить перехід місцевих бюджетів на бездотаційний режим. Потрете, здійснення інвестиційної діяльності позитивно вплине на зайнятість населення в гірських районах; збільшення кількості робочих місць і зниження рівня безробіття, що в комплексі матиме відчутний соціальний ефект. Цього можливо досягти лише за умови поєднання та кооперації інвестиційних ресурсів держави, населення та іноземних інвесторів [1, с 210].

При залученні інвестицій в гірські райони Карпатського регіону необхідно враховувати існуючу структуру виробництва, яка склалася на цих територіях внаслідок ринкових трансформаційних процесів. Сьогодні основними сферами докладання праці тут є насамперед сільське господарство, рекреація та лісова галузь. Саме з їх розвитком спеціалісти пов'язують найближчу перспективу цих територій, і тому основну увагу слід приділити залученню інвестицій в зазначені галузі економіки [2, с 362-363].

Пріоритетною організаційно-правовою формою господарювання в сільськогосподарському

виробництві Карпатського регіону є особисті селянські господарства, які в переважній більшості спеціалізуються на вирощуванні великої рогатої худоби, кіз, свиней та птиці, а також на переробці м'ясо-молочної продукції. Цьому сприяють багаті агроландшафти, наявність природних луків та значних кормових ресурсів. Наприклад, за станом на 1 січня 2015 року в гірських районах Закарпатської області займалося сільськогосподарським виробництвом 61 438 селянських господарств або 25,8 % від їх загальної кількості, в Івано-Франківській – 149 640 домогосподарств або 55,6 %, Львівській – відповідно 82 630 (25,7 %), у Чернівецькій області – 160 656 селянських господарств або 22,2 %. Тобто фактично в гірських районах Карпатського регіону функціонує 32,3 % селянських господарств від їх загальної кількості [3].

Однак у процесі реалізації виробленої продукції сільгоспвиробники зіштовхуються з багатьма проблемами, основними з яких є: слабе матеріально-технічне забезпечення домогосподарств, відсутність достатніх обігових коштів, значні відстані до місць організованої торгівлі продуктами власного виробництва, відсутність транспортних засобів тощо. У зв'язку з цим одним із пріоритетних напрямів інвестування гірських територій є організація невеликих підприємств з переробки сільськогосподарської продукції на місцях, яких сьогодні тут практично немає. Тим самим буде закладено основу для розвитку сільської промисловості, налагодження міжгосподарської кооперації, виробництва та інтеграції локальних територіальних господарств. Мова йде про створення різних видів кооперативів – обслуговуючих, сервісних, заготівельних, переробних тощо [4, с. 182]. Так, наприклад, створення мережі приймальних пунктів для збору та переробки сільськогосподарської продукції дало б змогу вчасно отримувати її від виробників, нарощувати її обсяги, що в результаті сприяло б економічному піднесенню території та збільшенню доходів сільських жителів. Через створення спеціалізованих кооперативів домогосподарства налагодять постійний зв'язок із внутрішнім ринком, що стабілізує доходи від ведення господарства, значну частину яких сільськогосподарські виробники зможуть заощаджувати, тобто зазначене стане важливим інвестиційним ресурсом для цілого регіону.

Імпульсом до розвитку кооперативів могло б бути виділення на умовах пільгового кредитування коштів зацікавленим особам та господарствам різних форм власності для їх роботи та облаштування. Важливою проблемою при здійсненні інвестиційної політики в Карпатському регіоні є залучення коштів трудових мігрантів. Унаслідок складної соціально-економічної ситуації в гірських районах, відсутності робочих місць значна частина економічно активного населення в пошуках роботи емігрувала за кордон. За різними оцінками вони щорічно інвестують в економіку України 5–7 млрд дол. США, однак значна частина заробленої валюти осідає в тіньовій економіці [5, с. 160].

В умовах обмеженості бюджетного фінансування розвитку гірських територій така ситуація не може бути виправданою й потребує здійснення з боку державних органів влади та місцевого самоврядування серйозних кроків на шляху створення сприятливого інвестиційного клімату, розробки ефективних стимулів щодо вкладання коштів трудових мігрантів саме у виробничу діяльність, а не придбання дорогих імпортованих автомобілів, аудіо- та відеотехніки тощо.

Регіональні фактори сільськогосподарського виробництва в гірських умовах Карпатського регіону, зокрема низька землезабезпеченість у розрахунку на одного жителя, вертикальна зональність розташування угідь, вигоди географічного розташування, можливості продукування екологічно чистої продукції як приватними, так і колективними виробниками дозволяють розумно використати наявні еколого-економічні конкурентні переваги сільських територій та інноваційні технології у сільгоспвиробництві.

Тому важливою є екологізація землеробства через упровадження технічних, технологічних, управлінських рішень, що формують такий розвиток продовольчого комплексу, який забезпечує відтворення, раціональне використання всіх видів ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, сприяє нормальному відтворенню життєдіяльності населення. Більшість науковців та фахівців сільського господарства сходяться на тому, що стратегія екологізації аграрного виробництва повинна орієнтувати товаровиробників у першу чергу на природо-ресурсоекономію та мінімізацію антропогенних впливів, недопущення шкоди довкіллю. Це особливо важливо для території Карпат, урахувавши ту шкоду, яку нанесено землям катастрофічними паводками та повенями за останні роки.

З огляду на ці обставини, основними напрямками екологізації аграрного виробництва в гірських умовах мають бути такі [6, с. 152; 195, с. 6]:

- здійснення сільськогосподарської діяльності в межах раціонального обсягу ємності екосистем з тим, щоб не порушувати якісні параметри їх сталого функціонування та цілісності. З цією метою потрібно відновлювати сприятливу структуру агроландшафтів, а саме зменшувати частку антропогенно змінених елементів (розорювання земель, особливо тих, що належать до водного фонду, розкорчовку чагарників тощо) і розширювати елементи природного каркасу (лісонасадження, водойми, луки);

- ефективне використання природної родючості ґрунтів завдяки обґрунтованому управлінню оборотом земель (тимчасове, періодичне виведення частини їх під консервацію і повернення після накопичення поживних речовин);

- більш ефективне використання змішаної (напівінтенсивної) системи сільського господарства із застосуванням частково хімічних і переважно біологічних засобів ресурсощадних і еколого-безпечних методів господарювання, а також

поступовий перехід на органічне сільське господарство. Останнє особливо важливе для гірської зони, що має осередки екологічно чистих, незабруднених земель, на яких можна організувати виробництво екологічно чистої продукції. Ринкова ніша екологічно чистого продовольства в Європі не заповнена, а попит на неї з часом буде тільки зростати.

Дослідження показують, що для екологізації аграрного бізнесу і виробництва екологічно чистої продукції в зоні Карпат є широкі можливості. Тут існують специфічні властивості природних ресурсів, зокрема земельних, водних, рослинних, біокліматичних, які дають змогу досягти високого рівня розвитку лукопасовищного та польового кормовиробництва і на цій основі – скотарства, вівчарства, а також картоплярства, овочівництва й садівництва.

Екологічне оздоровлення території неможливе без екологізації сільськогосподарського виробництва, що здійснюється з використанням землі як основного засобу. Головною метою екологізації аграрного виробництва є відтворення природної родючості ґрунтів та отримання екологічно чистих продуктів як запоруки збереження і поліпшення здоров'я нації.

У більшості гірських регіонів світу рекреаційна діяльність пов'язується з використанням лісових, кліматичних, спелеологічних, водних, у тому числі бальнеологічних ресурсів. Тобто на зазначених територіях можуть розвиватися найрізноманітніші види туризму: клімато- та бальнеолікування, спелео-, гірськолижний, екскурсійний, сільський, пригодницький туризм, альпінізм, мисливство і рибальство та багато інших. Як ніяка інша місцевість не лише України, але й світу, Карпатський регіон найбільш повно відповідає цим вимогам. Тут на незначній території зосереджена велика кількість ресурсів та об'єктів туризму і рекреації. Регіон володіє високим потенціалом рекреаційної місткості території. Площа частково або повністю використовуваних ландшафтів для рекреаційного обслуговування становить близько 620 тис. га, а їх разова місткість з урахуванням обмежень – 1,5 млн чоловік. Найбільш екологічно допустима місткість рекреаційних територій характерна для Івано-Франківської області – 436 тис. чол., Закарпатської – 402,6, Львівської – 365,5, Чернівецької – 47,2. До рекреаційних ресурсів регіону належить теплий помірний клімат, густа річкова мережа, лікувальні води (близько 800 джерел мінеральних вод) та грязі, лісові масиви (зосереджено 20 % площі всіх українських лісів). Карпати визначаються особливим поєднанням сприятливих ресурсів для організації зимового відпочинку, туризму та гірськолижного спорту. Крім того, населення Українських Карпат зберігає унікальну культуру та духовність, які варто використовувати з метою розвитку туризму [7, с. 154].

Однак туристично-рекреаційна сфера в гірській місцевості сьогодні менш приваблива для

потенційних інвесторів порівняно з іншими сферами вкладання капіталу (наприклад, лісозаготівлею, сільським господарством). Серед головних причин цього слід назвати: слабкі позиції рекреаційного комплексу регіону на міжнародному ринку послуг; необхідність укладання значно більшого обсягу грошових коштів порівняно з іншими сферами; невелика швидкість обігу капіталу в цій сфері та, відповідно, більший період окупності об'єкта інвестування. Особливу увагу слід приділити залученню інвестицій у ті галузі гірських районів, які не є капіталомісткими, не потребують значних бюджетних витрат і в той же час можуть забезпечити швидкий економічний ефект. Однією з таких перспективних галузей є сільський зелений туризм, або агротуризм. Під ним слід розуміти організацію перебування туристів сільськогосподарською сім'єю у власному господарстві. Протягом 2007 року послугами агротуризму в Карпатському регіоні скористалось понад 3000 туристів, а 2015 року – майже у чотири рази більше. Розвитку агротуризму особливо потребують села з високим рівнем безробіття населення, розташовані поблизу курортних поселень. Позитивний приклад розвитку такого виду рекреації є в Німеччині (близько 20 тис. господарств надають агротуристичні послуги), у Франції (кожен десятий фермер займається агротуризмом), в Австралії (набув поширення в гірській місцевості) [8, с. 52; 111, с. 134].

Економічний ефект від рекреаційної діяльності можуть підтвердити такі дані. З початку втілення проекту ТАСІС «Підтримка місцевого розвитку та туризму Карпатського регіону», в якому однією із найголовніших передумов є розвиток сільського туризму в гірських районах та навчання туроператорів, прибуток від цієї галузі збільшився в 2,1 раза (з 24 у 2003 році до 126 млн грн – у 2012 році), а відвідуваність регіону сягнула 586 тис. чол. у рік [9].

Можна навести ще низку переконливих аргументів на користь туристично-рекреаційного орієнтування перспективного розвитку Карпатського регіону. Однак це аж ніяк не означає, що, стимулюючи економічні процеси в цьому напрямі, одразу ж буде досягнуто суттєвих результатів. Для цього необхідні зважені рішення і продумані практичні дії. Тому розвиток рекреації в регіоні розглядається в контексті структурної перебудови його господарського комплексу, у перспективній моделі якого досліджувана галузь повинна стати однією з профільюючих. Саме такі орієнтири закладено в Державній програмі соціально-економічного розвитку Карпатського регіону, яка повинна на практиці реалізувати ідею забезпечення соціально-економічного прогресу його території через державну підтримку пріоритетних секторів регіональної економіки, передусім рекреації.

Традиційно пріоритетною сферою для гірських територій Карпатського регіону є лісове господарство. Значні лісові ресурси, науково-технічна та господарська інфраструктура, традиції

господарювання та кадровий потенціал галузі створюють можливості для широкомасштабного розвитку цієї галузі в гірських районах Карпат, яка сьогодні перебуває у кризовому стані.

Подальший розвиток лісового господарства неможливий без залучення капітальних інвестицій для глибокої переробки лісоматеріалів. Широкомасштабна модернізація технологічних процесів дозволить переробляти ділову деревину на пиломатеріали на місці та виробляти меблі, теслярські й столярні вироби, використовуючи потужні вітчизняні пилорами, тобто здійснювати завершений цикл виробництва.

Активізація лісогосподарського комплексу дасть імпульс для організації робіт щодо збору і переробки продукції побічного використання лісу (плодів, ягід, грибів, горіхів, меду, лікарських рослин тощо). Доцільним є створення кооперативів – пунктів зі збору дарів природи, їх зберігання, доставки до місця реалізації тощо. Джерелами фінансування таких кооперативів поряд із державними (у вигляді пільгових кредитів, знижених ставок оподаткування) повинні стати кошти жителів гірських територій, а також суб'єктів господарювання, які забезпечують подальшу переробку продукції.

В останні десятиліття у світі сформувалася тенденція до неухильного зменшення площ лісів, втрати їх продуктивності в багатьох регіонах планети [10, с. 440]. Зрозуміло, що зробити цей процес зворотним і досягнути сталого управління лісами в усьому світі можливо лише при наявності політичної волі на найвищому рівні. У матеріалах XI Світового лісового конгресу визначені основні засади та стратегічні напрями діяльності людства з упровадження ідей сталого лісокористування [11, с.51]:

- створення інформаційного середовища екологічної, соціальної і економічної спрямованості, коригування навчальних планів і програм освітніх закладів, підтримка планування і впровадження національних і регіональних програм управління;
- зобов'язання країн і міжнародних донорських об'єднань більш дійово мобілізувати внутрішні та міжнародні фінансові ресурси;
- прийняття рішень з пріоритетних напрямів досліджень прикладних потреб лісокористування на основі наукових і професійних знань, широке і своєчасне висвітлення та надання їх результатів усім зацікавленим сторонам;
- важливість збереження біологічного різноманіття і генетичних ресурсів, які матимуть величезне значення для відтворення лісів у майбутньому;
- керівництво міжнародними критеріями та індикаторами при розробці програми національної інвентаризації і системи моніторингу стану лісів, що забезпечить збір уніфікованих даних для глобальної програми оцінки лісових ресурсів;
- необхідність міжнародної стандартизації та однакових підходів до ціноутворення на продукцію лісового комплексу;

- розвиток плантаційного лісовирощування, яке, хоча і не завжди сумісне з принципами сталого лісокористування, проте забезпечує потреби в товарній продукції лісу, зменшує навантаження на природні ліси;

- урахування інтересів місцевого населення і дотримання існуючих регіональних традицій при розробленні національних програм та їх реалізації.

Зрозуміло, що однією з важливих екологічних вимог лісівництва в гірських районах Карпатського регіону є застосування такої системи лісового господарства і лісоексплуатації, яка б найменшою мірою порушувала екологічний баланс гірських Карпат. Цим вимогам відповідає система диференційованого лісового господарства та лісокористування по водозбірних басейнах з урахуванням

екологічної специфіки регіонів [12, с.24]. Екологічна стійкість лісового водозбірного басейну залежить від лісистості, вікової структури та якісного стану лісів. У кожному такому басейні слід визначити оптимальний процент лісистості, урахувавши кількість атмосферних опадів, розгалуженість гідромережі, характер орографічної будови. Тільки зважаючи на екологічну специфіку кожного водозбірного басейну, можна визначити ступінь його промислової експлуатації.

Розвиток нетрадиційних для гірських територій Українських Карпат виробництв повинен стати основою для виходу регіону з депресивного стану. Ці території слід представляти для потенційних внутрішніх і зовнішніх інвесторів як регіон, привабливий щодо розміщення виробництв із високими вимогами до чистоти довкілля (рис. 1).

Рис. 1. Позиціонування Українських Карпат як перспективного регіону для виробництв із високими вимогами до чистоти довкілля

Для припинення відтоку населення з гірських районів та знелюднення гір економіку слід диверсифікувати. Особливе значення має регіональна політика стимулювання створення мережі малих і середніх підприємств для виробництва високоякісних товарів і послуг, які б займали невелику площу і були безпечні для довкілля.

Чисте довкілля є важливою, але не єдиною умовою успішного розвитку високотехнологічних виробництв. Їх розміщення зумовлюється поєднанням в одному місці чотирьох важливих факторів (рис. 2).

Для розміщення високотехнологічних виробництв в Українських Карпатах в повному обсязі представлені лише чистота довкілля та прикордонне розташування. З метою залучення виробництв, які ставлять високі вимоги до чистоти навколишнього природного середовища, необхідно активізувати транскордонне співробітництво, зосередити зусилля на створенні розвиненої інфраструктури та підготовці кваліфікованих трудових ресурсів. У таких підходах основну роль будуть відігравати кластерні утворення, технологічні парки та бізнес-центри, які будуть відігравати роль пілотних проектів при впровадженні нових перспективних виробництв та технологій. У таких пілотних проектах будуть гармонійно співіснувати невеликі підприємства,

науково-дослідні підрозділи, навчальні заклади різних рівнів акредитації, інформаційно-виставкові комплекси, служби логістики та сервісу.

Створення розвиненої інфраструктури та підготовка кваліфікованих трудових ресурсів у сфері інноваційних виробництв та технологій мають орієнтуватися на пріоритетні для Карпатського регіону галузі: виробництво екологічно чистої харчової продукції, фармацевтики, оптично-електронної промисловості. Для цих виробництв вищі навчальні заклади Карпатського регіону у змозі підготувати кваліфіковані кадри, використовуючи наявний людський ресурс.

Ураховуючи те, що високотехнологічні галузі не мають традицій існування в гірських районах Карпатського регіону, важливо запровадити кластерний тип їх розвитку. Світовий економічний досвід свідчить про високу ефективність діяльності кластерів, які є територіальним об'єднанням взаємопов'язаних підприємств у межах одного регіону. Кластерний підхід сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки регіонів та їх привабливості для іноземних інвестицій. Таким чином, у гірських районах Українських Карпат доречно формувати науково-виробничі кластери чотирьох типів: фармацевтичної, харчової, оптичної та електронної промисловості.

Слід наголосити на важливій ролі у становленні кластерів децентралізованих високо-ефективних творчих колективів, які працюють в Інтернет-просторі у сфері новітніх інформаційних технологій. Це

пояснюється тим, що у багатьох випадках неможливо (та, мабуть, і не потрібно) забезпечувати фізичну присутність у кластерах провідних фахівців та відомих вчених із багатьох сфер знань.

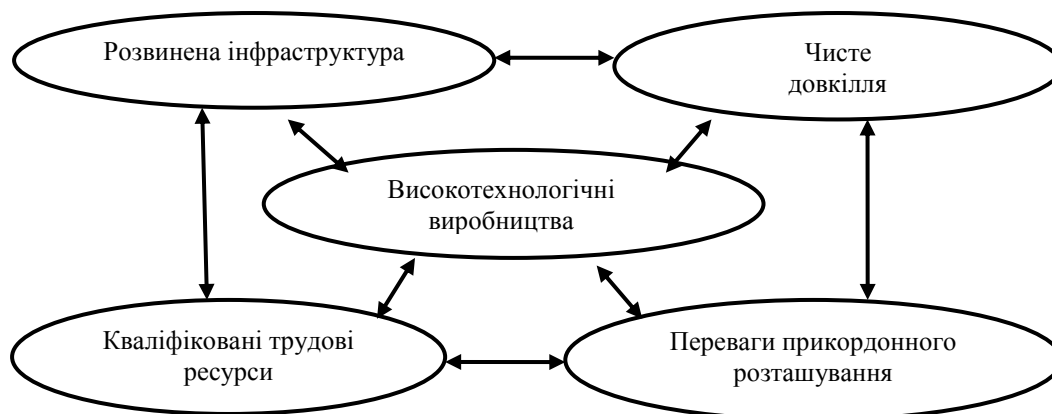

Рис. 2. Базові елементи інноваційного комплексоутворення Карпатського регіону

В областях Карпатського регіону є всі передумови для створення кластерів, що не потребує значних фінансових видатків з боку держави, а лежить у площині поєднання концепції сталого розвитку, активізації транскордонного співробітництва, відповідного законодавчого забезпечення інституційних механізмів та ефективних менеджерських підходів.

З метою підвищення ефективності економічного розвитку Карпатського регіону насамперед необхідно акцентувати увагу на [1, с. 110]:

- якості управлінських рішень – органам місцевої і державної влади при плануванні території під забудову економічними і соціальними об'єктами слід урахувувати всі фактори попередньої господарської діяльності та існуючі ризики гідрометеорологічних загроз;
- міжнародній співпраці – перспективи розвитку регіону варто пов'язувати із транскордонним співробітництвом, яке здійснюватиметься в умовах сталого розвитку всього європейського континенту;
- запровадженні концепції сталого розвитку – унікальна роль Карпатського регіону як чинника забезпечення збалансованого розвитку України в цілому потребує розробки концепції, стратегії та програми його сталого розвитку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасимчук З.В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації : монографія / З.В. Герасимчук, В.Г. Поліщук. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 248 с.
2. Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) : монографія / В.І. Павлов. – Луцьк : Настир'я, 2000. – 580 с.

3. Статистична інформація Головних управлінь статистики України у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/file/link/137290/file>.
4. Зіновчук Н.В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект: / монографія. – Львів: Львівський держ. аграр. ун-т, ННВК «АТБ», 2007. – 394 с.
5. Гальчинський А. Україна на перехресті геополітичних інтересів / А. Гальчинський – К. : Знання України, 2002. – 180 с.
6. Лендел М. Земельні ресурси Карпатського регіону: проблеми використання і охорони: монографія / М. Лендел, Р. Романович. – Ужгород : Карпати, 2007. – 256 с.
7. Гетьман В.І. Стан і перспективи розвитку бальнеологічних курортів Українських Карпат / В.І. Гетьман // Регіональна економіка. – 2001. – № 3. – С. 152 – 160.
8. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / В.С. Кравців, Л.С. Гринів, М.В. Копач, С.П. Кузик. – Л. : ІРД НАНУ, 1999. – 78 с.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Лісова політика: теорія і практика : монографія / І.М. Синякович, І.П. Соловій, О.В. Врублевська та ін. ; під наук. ред. І.М. Синякевича. – Л. : Піраміда, 2008. – 612 с.
11. Химинець В.В. Еколого-економічні засади сталого розвитку Закарпаття : монографія / В.В. Химинець. – Ужгород, 2004. – 212 с.
12. Мішенін Є. Концептуальні засади розвитку механізмів державно-приватного партнерства в лісоресурсній сфері / Є. Мішенін, Г. Мішеніна // Економіст. – 2010. – № 12. – С. 23 – 26.

REFERENCES

1. Gherasymchuk Z. V. Polityka rozvytku problemnykh rehioniv: metodologichni zasady formuvannya ta realizacii : monohrafija / Z. V. Gherasymchuk, V.Gh. Polishhuk. – Lucjk : Nadstyt'ja, 2006. – 248 s.
2. Pavlov V.I. Polityka rehionalnoghо rozvytku v umovakh rynkovoji transformacii (teoretyko-metodologichni aspekty ta mekhanizmy realizacii) : monohrafija / V.I. Pavlov. – Lucjk : Nastyt'ja, 2000. – 580 s.
3. Statystychna informacija Gholovnykh upravlinj statystyky Ukrajinu u Zakarpatskij, Ivano-Frankivskij, Ljvivskij ta Cherniveckij oblastjakh [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.me.gov.ua/file/link/137290/file>.
4. Zinovchuk N.V. Ekologichna polityka v APK: ekonomichnyj aspekt: / monohrafija. – Ljviv: Ljvivskij derzh. aghrar. un-t, NNVK «АТБ», 2007. – 394 с.
5. Ghaljchynskij A. Ukrajinа na perekhresti gheopolitychnykh interesiv / A. Ghaljchynskij – K. : Znannya Ukrajinu, 2002. – 180 s.
6. Lendjel M. Zemeljni resursy Karpatskoghо rehionu: problemy vykorystannja i okhorony: monohrafija / M. Lendjel, R. Romanovych. – Uzhghorod : Karpaty, 2007. – 256 s.
7. Ghetjman V.I. Stan i perspektivy rozvytku baljneologichnykh kurortiv Ukrajinjskykh Karpat / V.I. Ghetjman // Rehionaljna ekonomika. – 2001. – # 3. – S. 152 – 160.
8. Naukovo-metodychni zasady reformuvannya rekreacijnoji sfery / V.S. Kravciv, L.S. Ghryniv, M.V. Kopach, S.P. Kuzyk. – L. : IRD NANU, 1999. – 78 s.
9. Oficijnyj sajт Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrajinu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Lisova polityka: teorija i praktyka : monohrafija / I.M. Synjakovych, I.P. Solovij, O.V. Vrublevsjka ta in. ; pid nauk. red. I.M. Synjakevycha. – L. : Piramida, 2008. – 612 s.
11. Khymynecj V.V. Ekologho-ekonomichni zasady staloghо rozvytku Zakarpattja : monohrafija / V.V. Khymynecj. – Uzhghorod, 2004. – 212 s.
12. Mishenin Je. Konceptualjni zasady rozvytku mekhanizmiv derzhavno-privatnoghо partnerstva v lisoresursnij sferi / Je. Mishenin, Gh. Mishenina // Ekonomist. – 2010. – # 12. – S. 23 – 26.